

Wilde Zwaan *Cygnus cygnus* voor het derde jaar broedend in ZW-Drenthe

Arend J. van Dijk & Henk Everts

In 2005 en 2006 hebben Wilde Zwanen voor het eerst in ons land gebroed in het zuidwesten van Drenthe. In 2007 heeft hetzelfde paar weer gebroed en vier jongen grootgebracht. Sinds de vestiging in 2005 zijn zoveel mogelijk de gangen van dit paar en de nazaten jaarrond bijgehouden. Bovendien zijn de jongen van 2007 van ringen voorzien. Hoe vergaat het deze nieuwkomers in Drenthe?

Enigszins onverwacht werd in 2005 in de Wapserveense Petgaten in ZW-Drenthe een broedende Wilde Zwaan aangetroffen (van Dijk 2006 a,b). Het broeden verliep goed, maar de vier jongen waren binnen een maand verdwenen. In 2006 bracht het paar twee jongen groot en in 2007 lukte dit met vier jongen. Uit regelmatige waarnemingen blijkt dat de zwanen zich als standvogel gedragen en zich vrijwel steeds in de regio ophouden.

Derde broedjaar 2007

Het broedpaar van 2005 en 2006 was in de winter tot in maart 2007 regelmatig op graslanden in het dal van de Wapserveense Aa te zien. Op 17, 20 en 25 maart was het zich schuw gedragende paar bezig het nest op te bouwen, dat ook in 2005 en 2006 was gebruikt. Op 31 maart zat het vrouwtje in broedhouding op het nest met het mannetje nabij in het water. Net als in vorige jaren verliet het mannetje gedurende de broedtijd dagelijks voor korte tijd de nestplaats om in de omgeving te foerageren.

Op 28 april maakte het gedrag van het vrouwtje duidelijk dat er jongen waren geboren. Ze was bij wijze van spreken niet van het nest te krijgen, terwijl ze er gewoonlijk vanaf gleed en zich in de moerasvegetatie verstopte. Ook het agressieve gedrag van het mannetje jegens Knobbelswanen maakte duidelijk dat het broeden succesvol verliep. Tot half april werd een op 200m afstand nestelende Knobbelswaan met rust gelaten, maar vanaf die datum joeg het mannetje Wilde geregeld het mannetje Knobbel bij zijn nest weg. Op 26 april bleek het Knobbelswanennest leeg met alleen nog het vrouwtje in de buurt.

De eerste paar dagen verbleef de zwanenfamilie met 5 donsjongen in de plas bij het nest, maar vertrok daarna naar de ernaast liggende moerassige Polder Ten Cate. Hier foerageerden ze gezamenlijk vooral op Holpijp en allerlei grassen. In tegenstelling tot 2006 werden de zwanen tweemaal (18 en 30 mei) teruggezien bij het nest, waarschijnlijk alleen om er te slapen. Op 30 mei bleek er een jong verdwenen te zijn. Tot eind juni hield de familie zich onopvallend in de polder op. Op 30 juni is het gelukt de vier jongen te vangen en te ringen (pootringen

2007				5 eieren	4-5 pulli				rui			
2006				3 eieren	2 pulli				rui			
2005		?		6 eieren	2-4 pulli							
	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec

Figuur 1. Jaarindeling van de in Wapserveen broedende Wilde Zwanen in 2005-2007 en van in 2006 opgegroeide jongen. De periode van broeden is aangegeven in zwart, van opgroeiende kuikens tot vliegvlug worden in donkergrijs, van slagpenrui in lichtgrijs en verblijvend in de graslanden in wit. ? voorkomen en gedrag in deze periode niet bekend.

Annual review of the breeding Whooper Swan in Wapserveen in 2005-07 and of the young raised in 2006. The period of breeding in black (with number of eggs), of chick-rearing in dark-grey (number of cygnets), of wing moult in light grey and staying in pastures in white. ? in this period occurrence and behaviour unknown.

van aluminium en geel plastic met nummer). Vlak hierna is de familie net als in 2006 via de Wapserveense en Steenwijker Aa naar het 5 km verderop liggende Zandgat bij Eesveen verhuisd. Hier werd vooral gefoerageerd op fonteinkruiden en kon veilig uitgeweken worden naar het midden van de plas.

Omstreeks 20 augustus waren de jongen vliegvlug en prompt ging het vrouwtje de slagpennen ruïen, waardoor ze niet kon vliegen. Midden september kon het vrouwtje met nieuwe veren weer vliegen en was het mannetje in de rui. Op 24 september bleken de zwanen het zandgat te hebben verlaten en bivakkeerden ze weer in de buurt van de nestplaats. In oktober-december verbleven de zwanen gezessen in de graslanden in het dal van de Wapserveense & Steenwijker Aa en bezochten soms de zandgaten van Nijensleek en Eesveen.

Wat deden de jongen van 2006?

Vanaf de zomer van 2006 tot in elk geval 17 maart 2007 werden het paar en de 2 jongen steeds bij elkaar gezien, maar daarna niet meer. Terwijl het paar aan het nestelen was werden de jongen van het vorige broedseizoen geregeld gezien in de weilanden van tussen Wapserveen en Steenwijk, soms ook nabij de nestplaats. Tussen 30 april en 19 september zijn ze niet waargenomen in ZW-Drenthe.

Juist in deze periode doken twee zich schuw gedragende Wilde Zwanen op in Diependal, Hijckerveld bij Beilen (Dr.), ongeveer 20 km richting noordoost. De twee konden op basis van snavelkleur niet goed gedetermineerd worden, omdat de precieze verdeling van zwart en geel nog niet goed bekend was (in de winter-vroege voorjaar waren de snavels nog niet volledig uitgekleurd). Via vermeldingen op de site van waarnemingen.nl en via Vogelwerkgroep De Koperwiek kon achterhaald worden dat de Wilde Zwanen op 19 juni voor het eerst in Diependal opdoken en op 24 augustus voor het laatst werden gezien. Soms werd gewag gemaakt van één Wilde Zwaan, maar het bleek dat ze soms apart zaten (meded. G. Drogé). Na 24 augustus zijn de twee zwanen spoorloos, totdat ze plotseling op 19 september bij Wapserveen opdoken. Hier zaten ze tot eind december 2007. Foto's (oktober 2007) en waarnemingen van deze

twee vogels maken duidelijk dat dit vrijwel zeker de jongen van 2006 moeten zijn geweest. Beide hebben een bobbel in het gele snaveldeel (boksneus), dat bij de ouders zo kenmerkend is. Hoewel niet onomstotelijk kan worden vastgesteld, lijkt het er op dat de twee jongen in de zomer Diependal hebben bezocht, in de periode 24 augustus-19 september ergens de slagpenrui hebben doorgemaakt (maar niet in ZW-Drenthe of in Diependal), en daarna weer zijn teruggekeerd naar de geboortestreek. In de tweede helft van augustus werd 1 Wilde Zwaan in het Lauwersmeer gezien (waarneming.nl; deels overlappend met Diependal), maar foto's laten zien dat deze vogel geen slagpennen ruit.

Kalender 2005-2007

Zetten we de belangrijkste data van het zwanenpaar uit 2005-2007 op een rij, dan wordt een patroon zichtbaar van gedrag en verblijfplaats. Voor en na het broedseizoen verbleven de zwanen merendeels op de graslanden in het dal van de Wapserveense & Steenwijker Aa. In maart-april werden de eieren ongeveer 35 dagen bebroed en in de jongen groeiden in mei-augustus op; na ongeveer 120 dagen waren ze vliegvlug. Vervolgens ruiden de ouders gedurende 34-38 dagen de slagpennen. Uit het overzicht blijkt dat het paar elk jaar ongeveer een week eerder begon met broeden en dat deze vervroeging doorwerkte tot in de ruiperiode. In 2005 was het verblijf van het zwanenpaar in januari-maart en half augustus-half oktober niet bekend. In de laatste periode moet ergens de slagpenrui zijn doorgemaakt. De vliegvlugge jongen van 2006 bleven tussen oktober 2006-half maart 2007 bij de ouders en trokken daarna getweeën op. De vliegvlugge jongen van 2007 waren tenminste tot 31 december 2007 bij de ouders.

2008 in het verschiep

In het najaar van 2007 verbleven zowel de familie met vier jongen als de twee inmiddels uitgekleurde jongen van 2006 in het beekdal. Meestal zitten ze gescheiden, maar een enkele keer in elkaars nabijheid, vaak samen met Knobbelzwanen. In december 2007 werden voor het eerst twee onbekende Wilde Zwanen samen met de Drentse zwanenfamilie gezien. Misschien vloeien hier nieuwe paren uit voort. Maar of deze nieuwe paren zich ook in deze regio zullen vestigen, valt te betwijfelen gezien het territoriale gedrag van het huidige broedpaar. Daarbij komt de vraag of er wel voldoende geschikte voedselgebieden zijn voor twee paren met kleine jongen. Eerst maar eens kijken of er in 2008 überhaupt weer gebroed gaat worden.

Dank: De vangers en ringers Jan Beekman, Henk Koffijberg, Peter Volten en speciaal Jeroen Nienhuis worden bedankt voor het soms niet eenvoudige vangen en ringen van de jonge zwanen. T. Bode, G. Drog, J. Kelholt, Vogelwerkgroep De Koperwiek en waarnemers die rapporteerden via waarneming.nl worden bedankt voor hun waarnemingen.

Foto 2. Peter Volten loopt met lange vangstok op het broedpaar af, dat weldra zal opvliegen. De vier jongen zitten in de buurt verstopt in de moerasvegetatie (Arend van Dijk).

Peter Volten (with catching pole) approaches the pair that is ready to take off, the young hide in the neighbourhood.

Summary: Third breeding season of Whooper Swan *Cygnus cygnus* in SW-Drenthe. After failing to raise young in 2005, a pair of Whooper Swan near Wapserveen in SW-Drenthe produced two young in 2006 and four in 2007. In 2005-07 breeding took place on the same nest. In the last week of March 2007 five eggs were laid, hatching on 28 April. After some days the family left the nest site and moved to the nearby marshy grassland polder, where they mainly fed on Water Horsetail and various grasses. On 30 May one young had disappeared and on 30 June four cygnets were ringed (aluminium, and yellow darvic rings). Soon after, the family switched to a sand pit at a distance of 5 km (as they did in 2006).

Approximately on 20 August at the age of ca. 120 days, the cygnets were able to fly. At the same time the female started moulting her primaries, followed by the male in early September. After completing moult the family stayed on pastures in the valley of the Wapserveense & Steenwijker Aa till the end of 2007. The two young of 2006 stayed with there parents till mid-March 2007 and were seen in the area till 30 April. Between 30 April and 19 September they were not observed in the area, but during 19 June-24 August two Whooper Swans, most likely these young, were observed near Beilen in central Drenthe (20 km NE of the breeding site). On 19 September (after moulting) they returned to the breeding area but stayed separated from the family with their four cygnets (further details see van Dijk 2006a, b).

Literatuur

van Dijk A.J. 2006a. De Wilde Zwaan: een nieuwe Nederlandse broedvogel. *Limosa* 79: 81-94.
van Dijk A.J. 2006b. Broedende Wilde Zwaan *Cygnus cygnus*, onverwachte nieuwe Drentse aanwinst. *Drentse Vogels* 20: 27-32.

Adressen:

Arend van Dijk:
Anserweg 8, 7975 PB Uffelte,
arend.vandijk@sovon.nl
Henk Everts:
Oude Dijk 3, 8351 HR Wapserveen

Foto 3. De auteurs Henk en Arend bij de vier geringe 63 dagen oude zwaantjes, drie jongens en een meisje (Jan Beekman).

The authors with the four ringed cygnets, three boys and a girl.

Foto 4. Zwanenringers Jan Beekman (links) en Jeroen Nienhuis druk bezig met het omlaggen van ringen en maten nemen; 30 juni 2007 (Arend van Dijk).

Ringling and measuring the cygnets.